САНА ОПОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ
15 КҮНҮТТӨН ТАХСАР

№ 65 (7294) ● 1992 сыл, Ыам ыйын 30 күнэ. Субуота ● Сыаната 8 харчы.

„Сааскы ыһыы-92“

ИДЭТИЙБИТ ЗВЕНОҺА

Билиҥги политикаҕа сөп түбаһиннэрии хаһаайыннаах суолун бэйэ тэлэнэр буолбутунан «Чурапчы» совхоз отделениелара түс-туһунан суолу тутуспуттарын иэтэ-билэ сылдьыбыт. Оттон Григорий Михайлович Макаров салайар үрдүк үүнүү звенота хайдыбыт-дабаны сыстыбакка, бэйэтэ туоһа арендный коллективынан хаалла. Кинилэр биир Т-150, биир ДТ-75, биир МТЗ трактордаахтар, икки комбайннаахтар уонна, эргэ да буоллар, тыа хаһаайыстыбатын холбоһор массыыналарын бас бидэллэр. Оны таһынан баһыналара, тушут сиэрдийдэрэ, бурдуктарын ыскылаата, сарайдара бииллэр дьаһалларынан ыпыраллар. Олохтоох дьаһалтаны кытта дуоһабар быһыытынан, үүнүмтэйбит бурдуктарын 30 сырыыннан бэйэтэригэр ылыахтаахтар.

Коллектив 6 киһиттэн: Салайаччылара Г. М. Макаров Т-150, П. С. Макаров ДТ-75, звеньевой уола М. Г. Макаров МТЗ тракторга үлэлиэлэр. Г. Г. Макаров уонна армияттан саҥа кэлбит М. М. Макаров рабочайдыыллар, оттон Петр Дмитриевич Трофимов ыскылаакка сэбиэдиссэйдиир, быһата, саамай туох иһиннэрэ. Бурдук ыраастаныта, харалыта иниэтэн быһаччы тутулуктаах. Иннокитин аҕар рабочайдары Григорий Григорьевич Макаровы уонна Михаил Матвеевич Макаровы өссө үлэҕэ эрийэ-мускуйа, үөрэтэ түһэн баараннар, кэлин комбайнҥа даҕаны олордор бэлэлаахтар.

Аасыт сылга, сыана өссө быдан чаҥчыы эрдэҕинэ, Григорий Михайлович бэйэтинэн кэтэрэн куоратан 32 тыс. сомнаах «Енисей» комбайнны аҕалбыта. Оттон бэлиитэ тыа хаһаайыстыбатын холбоһор массыыналарыч буолуу, атыылаһыы өссө уустугурда. Онон буулуулар, баранаалар, лущильниктар, катоктар, сеялкалара олус эргэрдилэр. Ол иһин өрөмүөннэлэргэ саппаас чаас эмкирэтиһэн сыл ахсын эрэй бөҕөнү мөрсөллөр. Үксүн онтон-маннан тоноһон балаһыанньаттан тиксэллэр. Өссө коллектив түмсүүлээх эйэлээх, биир өйүнэн-санаанан үлэлиир буолан бөрөнөй-таранан баччаҕа кэллэ диэхтээ наада. Салайаччылара Григорий Михайлович уолаттарыттан туттубут техникаларын аҕылан аналлаах сарайдарыгар туруоралларын ирдиир, онно-манна хаалларбыт буоллахтарына, бэйэлэриэн аҕалтаран тэйэр. Итэ салайаччылаарын курдук хаһаайыстыбаннай, харыстаныыг буолуу тыыныгар иитэр суолталаах.

Аасыт сылга звено туорахтаах культуралары үүнэриигэ ойдуурдуу бастаабыта. Ол иһин быйыл «Чурапчы» совхоз историятыгар аан бастаан бэйэлэрин сиэмэлэриэн хаачыымыттара, онтукаларын маадыр нэриэн короллор, сэлиэйдэлэр. Көмүс көлөһүннэрин тохпут уладэрин ыпах сүөһү, сылгы тэпсэн барбаттар. Григорий Михайловичтан олох билбэт киһи бастаан кордоҕуна «саҥаран баран» кэлэр диэбит иннилэрэ сылдьар эҥ дии саныыр сөп. Ол курдук сүрдээх эйэҕэс, кэпсэтиниэк. Оттон киэн салайар звеноҕун үлэтинхамнаһын туһунан интэриэбиэ ыйыталастахха, соччо куппат-симпэт буолар эбит. Конюруу быыта-орута хоруйдуурдуу үлэһиттэрин хайгыы, «кинаргэтэ» бэрбат. Быыта-кэпсэтиини эдэрдэр үтүн таптыыр буолуохтаахтарыгар иҥэ сатыыр, биһиги үлэлээбэтахпытинэ, ким кэлэн биһиги оонубутугар онгоруоҕай диэх курдук ойдөбүлү биэрэр.

Быйыл звено туорахтаах культуралары 250 гектарга ыста. Улахан Күөл, Чаран, Сантаралыт Байыа баһыналарыгар олорчу хабан тангастаттылар. Сирдэрэ тиҥиҥ суох курдук буолан, түөйэлэртэн 60 гектардаах Дьоотту баһыныгар быйыл уларсаннар эмиэ ыстылар. Сүрүннээн дьаһанан, эбиэс уонна сэлиэнэй «Якутянка» суордун түһэрдилэр. Сири онгороччулар саасны ыһыыны иккиэн сменанан ыытаннар кылгас болдьоххо, ыам ыйын 24 күнүгэр, бүтэрдилэр. Суоҕ күннэригэ сиэрдийдэлэрин олорчу саптылар. Звено иннинитин туорахтаах культуралар ыһыыларын өссө кэҥэтэр, бурдук үүнэриитинэн утумнаахтык дьарыктаммыт этэр хаһаайыстыбаларга сылдьан үлэлэрин-хамнастарын билсэр, кинилэр үчүгэй опыттарыгар үөрэнэр бэлэлаах.

С. АЛЕКСЕЕВ.

Бастакы баржалар

Уу суолунан сыллааҕы норуот туттар табаара, аһа-үөлэ аасыт сыллааҕыттан улаханык итээбэккэ кэлэр курдук. Сорох бородуукталарга өссө көбүччү да буолуон сөп эбит. Холобур, бурдук (2107 тонна), комбикорм (1200 тонна), кансэрбэлэр, куруупа. Оттон чэй, саахар, туус сайаанкаҕа, фондаҕа көрүллүбүтүн саҕа кэлэрэ күүтүллэр.

Ороҥуонҥа анаан Усть-Кутка бастакы 13 самоходка хайыы-үйэ таһаҕастарын тиэммиттэр. Райпо таһаҕаһын тиэммит 1116 №-дээх бастакы самоходка Дьокуускайы иллэрэ күн аҥаастыа. Онтон баттаһа иккис нөҥө биллэр. Баларга туһаанныаҕынан 1179 уонча 1157 тонна таһаҕас иһэр. Ол иһигэр куруупа, бурдук, кэнсэрбэлэр, мотоцикл баалла. Оттон 5 баржа совхозтар комбикормнарын тиэнэ. Ол иһигэр Эрилик Эристиин аатынан совхозка икки баржа холбоон 1452 тонналы ылдьэ иһэр. «Агроснаб» предприятиетыгар аадырыстаммыт баржа 16 тракторы, тыа хаһаайыстыбатын холбоһор массыыналарын арааһын ыга тиэнэн иһэр.

Уматык-оҕуноох матырыйаалларын кэтэһин улахан. Ону тиэнэн түөрт танкер иһэр. Көмө хаһаайыстыбаларга, баанынай хаһаайыстыбаларыгар анаан 250-са тонна комбикорм тиэллибит.

Бастаны судноолар Мыҥаҕаайы биринстэнигэр бүтүн-сарсын тиксэхтэрэ. Оттон таһаҕаһы сүөкэһин бэйэбититтэн тутулуктаах.

«СО» корр.

Тыа сирин спортсменнарын IV оонньууларын көрсө

СБОР САҔАЛАННА

Д. П. Коркин аатынан спортивнай оскуола эдминистрацията ороҥуон спортсменнарын тыа сирин IV оонньууларыгар бэлэмниир сбору тэрийэн ыытарга уонна бары ороскуотун уйунарга быһаарыллыбыт.

Спортсменнары кытта сүбэлэһиигэ оскуола директора Михаил Дмитриевич Гуляев эттэ: «Аска калькуляция оногуллан райпоҕа тиийбитэ. Бу күнтэн ас кэлэн астанныаҕа». Спортсменнар иллэҥ камнэригэр, күөх экраны көрүөхтэрин баҕаралларын эпиттэрэригэр директор күн сарсын оҥнооох телевизоры туруорарга эрэннэрдэ. Волейболистар наһаа тыаллаах күннэгэ мэҥэнистиир олус ыараханнык, онон сабыылаах саалаҕа наадыйалларын эттилэр. Михаил Дмитриевич бу да боппуруоска үлэлэнэх буолла.

Остуол теннисигэр күрэхтэһии спортивнай оскуола улахан саалатыгар ыытыллыа чуолкайданна. Оны киэркэтии мэҥэник-тутар барьеры уонна тоҕус остуолу тэнэлэ үлэлэрэ бу күнтэн үүтэн ыытыллыахтара. Тренер Никита Никитич Попов хамаандата кэлэру састаабынан күрэхтэһиигэ бэлэмнээн сылдьарын иннитиннэрдэ. Чуруттан сүүмэрдэммит хамаандата ыам ыйын 25 күнүттэн күрэхтэһии корүүтэринэн арахсан, бэлэмнэнэр сборун саҕалаата.

—Билигин волейболга эр дьон уонна дьахталлар, мас тардыһыытыгар, остуол теннисигэр, хапсаҕайга, атах оонньуутугар кыттааччылар мустан, интернат корпуһуттан олорон дьарыктаналлар-эрчиллэллэр. РТП автобуһа сыһыарыллыбыта да биллэ илик. Спортсменнар ороҥуон иннин араас уһуктарыгар баар саалаларыттан тардаһан дьарыктанар буоланнар, автобус — тыыл боппуруос.

Спортивнай инвентары булуу өртүгэр ыарахаттар баалла. Ол курдук, кроссовка, шиповка, волейбол мэҥэчигэ хантан да көстө илик. Дьокуускайдан спорткомитет ноҥгуо «Холбос» уонна райпо көмөлөрүнэн ГФР «Монтана» фирматын оногуога парадный форма, маайка, футболка ылыыбыт.

Спортсменнары үлэлэриттэн босхолоохун, суньүнэн, быһаарылыыны, Кинилэр улахан нагрузкалаахтар, онон организмы күүһүрдэр витаминнар аптекаттан ылыллыннылар. Күрэхтэһэччилэрбит эт-хаан уонна психологическай өртүнэн бэлэмнээх буолалларын ситиһэргэ өссө биир анал үлэһит сыһыарылыыта. Кэлэр бэниэннэриктэн үлэлиэ.— диэтэ «Урожай» общество ороҥуоннаах тэриллэтин председателэ В. С. Дьяконов.

Н. МОНАСТЫРЕВ.

Профессор Г.П.Башарин кэриэһин үйэтитии туһунан Саха Республикатын Правительствотын УУРААҔА

Саха Республикатын уонна Россия Федерациятын наукаларын үтүөлээх деятела, историческай наука доктора, профессор Г. П. Башарин норуот, республика уонна саха историческай наукатын иннилэригэр үөлүччүлаах үтүөлэрин билиэн туран, кини кэриэһин үйэтитэр сыалтан Саха Республикатын Правительствота уурар:

1. Г. П. Башарин ыччатыгар Саха Республикатын Правительствотын аатыттан парматыннык туруорарга.

2. Георгий Прокопьевич Башарин аатын Чурапчы ороҥуонун Сылаг орто оскуолатыгар иҥэрэргэ.

3. М. К. Аммосов аатынан Саха государственнай университетын уонна РНА СО Якутскайдаабы Тыл, литература уонна история институтун 1993—2000 сс. профессор Г. П. Башарин научнай үлэлэрин бэлэмнээн таһаарыы үлэлэрин ыытарга юридическай сирэйдэртэн уонна дьоннон үөү тардар туһугар Г. П. Башарин общественнай-республиканскай фондун Республика национальнай банкыгар расчетнай счеттаан уоскэтэргэ.

4. Г. П. Башарин аатынан стипендиялары олохтуурга:

—биирдэ Саха государственнай университетыгар— историческай отделение бастыҥ студенытыгар;

—биирдэ 1 №-дээх Якутскайдаабы педагогическай училище бастыҥ студенытыгар.

Правительство председателин солбуйаччы К. К. Коркин Г. П. Башарин аатынан стипендиялар уонна олор кэмэйдэрин туһунан балаһыанньаны бигэргэтэригэр.

5. М. К. Аммосов аатынан Саха государственнай университетын уонна РНА СО Якутскайдаабы Тыл, литература уонна история институтун Якутскайга Г. П. Башарин аатынан Саха сирин наукатын историятын музейын тэрийэр туһунан этиилэрин ылынарга. Музейы олохсутар дьэнэ РНА СО Якутскайдаабы Тыл, литература уонна история институтун саҥа тутуллар дьиэтигэр көрөргө.

Саха Республикатын Президиэнэ М. НИКОЛАЕВ.

1992 сыл, ыам ыйын 26 күнэ, № 233.

Курааны утары охсуһуу

ҮЛЭ БАРАР ЭРЭЭРИ

Бүөхэй, Хадаарга, уулуу олохсутар туһунан өрдөөҥүттэн кэпсэтэбит. Үлэ да бара сатыыр. Ол тыынан баран капитальнай оноһуулаах быыыттар суохтар. Итинник быыт Сири Холлоҕоско тутуллара уһаата. «Якутводиспетчерация» ПМК-та үлэлээбита 5-6 сылыгар барда. Былырыын уута хаайыллыахтаах этэ. Бу баар-суох эриэр тутуубут Үрүҥ Күөл уулаанныгын быһаарыахтааҕа. Бөҕүөлэккэ өссө икки ньүөдэни үөскэтиэхтэт. Былырыын Үрүҥ Күөл таһыгар 40 м туоралаах, 60 м уеталаах уу охсуутар сылдьаах тоҕо тэлэриинэ ыыттарбыттыт. Онуу хаалаа хаһан түһэрэн биэрбиппит. Маҥаанны эрдэтэҥи, бэйэ оноһуута буор быыт эрөмүөннэниэхтээх.

Илин Бэрэҥэ саҥа быыт тутуллуохтаах. Былырыйыагын Дьокуускайга «Востокгидроводхоз» институт оногорор. Үбүлээбиини, эрдэтэҥи сыанаан, 100 тыс. сом., Тыа хаһаайыстыбатын министерствота көрүөх буолбута. Ол бүтэннэҕэхтин быһаарылла илиг. Оттон былаанга киирэн турар. Онон бу икки типовой быыттар тутулуннахтарына балаһыанньа көнөр ыыхтаах. Хаһаайыстыбаннай ньыманан оноһуллубут буор быыттар эмиэ баалла. Холобур, ферма турар. Самыдыйдаабар уонна Нэлэтэргэ, Нэлэтэргэ күөл үөскэтэр быыбаннаахтыт. Былырыын Харбалаах иҥэлүн быыыттаабыппыт. Арҕаа Бэрэҥэ уу бырахтарбыппыт. Күөлтэн күөлгэ бырахтаран, ону туһанан кэллибит. Ол эрэрэ күөллэр уолуулара сыл ахсын улаатан иһэрэ дьиксиннэрэр. Сүөһү уулуура уустугурда. Бэрэ сатаан сир ининьаҕы уу кордөтөргө туруорсуубут аккаастаныллыбыта. Оччолорго Чакырга, Хаһахсыкка, Диринтэ сир аниньаҕы уу көһүнэҥнэ биинахэ быһа скважина туруорарга эрэннэр **(Бүтүүтүн 3-с стр. көр).**

Төлөйгө Сэбиэт талылынна

Төлөй туспа Сэбиэттээрин туһунан республиканыт Үрдүкү Сэбиэтин Президиумун ииннинэ өр кэмнээх кэтэһии кэннинэн тахсан турар. Ити уураах төлөйдөр ньирбаччы олороллоругар ыытан буолан эрдэ саарбаҕаламмат. Аҥаардыт баскыһыанньаҕа урукку 4 быыбарданыр уокуруокка эбии 11 уокурук тэриллэн, олорто депутаттар талыллыннылар. Учаастактааҕы быыбар комиссията (председатель Н. Е. Александров) быыбары сонуоҥу тутуһан ыытыллыбыт туһунан сельскэйдээҕи быыбар комиссиятын мунньаҕар бэлиитэлиннэ.

Ити кэннинэн ыам ыйын 26 күнүгэр Төлөй кампаниятын Сэбиэтин иккистээн тиллиннэрэр тэрээһин сессия буолла. Сүүрбэ биириис ыҥырылаах Сэбиэт бастакы сессиятын сельскэйдээҕи быыбар комиссиятын председателэ **В. Н. Абрамов** аста. Сессия көрүүтүгэр 5 боппуруос кыдыллыннэ.

Мандатнай комиссияны (председатель Ф. Ф. Смирников) талан депутаттар боломуочуйаларын биэрэстэтэдэ. Онтон сельскэй Сэбиэт председателин талыыга депутат В. В. Смирнов кандидатурата соҕотоҕун кистэлэх куоластаах ааҕыллыбыта. Куоластаах түмүгүнэн **В. В. Смирнов Төлөй сельскэй Сэбиэтин председателинэн быыбарданна.** Кини солбуйааччынан **Ф. Ф. Смирников** талыллыбыта.

Барыта 5 бастакы комиссияны тэрийэн, олор председателларын таллылар. Үбү былаанныыр бастакы комиссия председателинэн **Е. Е. Максимова**, сокуоҥна, общественнай бэрэдэккэ — **Л. А. Павлова**, норуот үөрэхтэниитигэр, культураҕа, дорообуйа харыстабылыгар, кэмчиҥкэ — **В. Н. Абрамов**, сир реформатыгар уонна тыа хаһаайыстыбатыгар **В. В. Смирников** талыллыннылар. Кыра сэбиэт 5 киһиттэн турар. Онно **В. В. Смирников** председателинэн, **Ф. Ф. Смирников** председателин солбуйааччынан, **В. Н. Абрамов, Л. А. Павлова, Е. Е. Максимова** чилиэннэринэн талыллыннылар.

Г. ПОПОВ.

БАСТАКЫ СУРААҺЫН

Сэттэ сиринэн тарҕаммат үөрэхтэр тыһыынчаттан таҕыс үөрэнээччилэрэ Чурапчы орто оскуолата хайа да дьыллаҕар быыстыы кыстыгы ыарахаммык туораата. Ол төрүөтэ биллэр: дьиэтэ-уота эртэрбитин даҕаны, ханнык оттуллубатыттан төнгуулаах, тоҕута барыы. Кыһыннаы бытарҕан тымныыларга оскуола корпуустара 4—10 кырааскыстан ордук онуйботтилэр. Ол охсуута уҥахан. Таҥнэн көрдөхпө, бу оскуолаҕа тыыа, бүөр, сүйүөх, гинекологическай маҥыылаах оҕолор атын оскуолаларыттааҕар лаппа элбэхтэр.

Туһаанныах тэриллэлэр салайааччыларын ааттарыгар ити оскуола төрөппүттэрин модьуйуу-сурук тарыттан: бастакытынан, «Агропромстрой» МПМК (Н. Н. Корякин) таас оскуола котельнайын кэлэр үөрах дьылын көрсө суҥаалык үлэҕэ киллэрэ-ригэр, иккиҥинэн, «Коммунизмкэ» (Е. Е. Борисов) теплотрассаны, онтуҥа эрэ котельнайы сваҕалланар түбэлэтигэр туһанар тыла өрөөтүөн ыытарыкар, почтордары эрдэ үчүгэйдик сүүмэрдиэн, туруорарыгар; үсүһүнэн, коммуналыай хаһаайыстыба (П. М. Макаров) уунан-тыһынан быыстыа хааччыйарыгар. Модьуйуулар олохчо киллэриллиэхэ хонтуруоллуурга төрөппүттэртэн 5 киһилээх комиссия тэриллиннэ. Сурук «үөрэх дьыла саҕаланыар диэри итиэлэр толоруллубат түбэлтэлэригэр төрөппүттэр оҕолорун оскуолаҕа үөрэтэ ыыталларын-ыыппаттарын бэйэлэрэ быһаарыахтаро» диэн этиннэн түмүктэнэр.

Маннык кс хоһоонноох модьуйуу-сурук ыам ыйын 27 күнүгэр төрөппүттэр мунньахтарыгар ылыллыбыта. Мин хаһаайыстыбаттан бонпуруоскы ороспуонко эрэ, оскуола—оҕо (үөрэнээччи) — төрөппүт сыһыаннарыгар саҥаабын ыытыстым этиэм этэ. Төрөппүттэр мунньахтара быйыл үстэ ыытыллыбыт. Үсүһүгэр, ол аата тумуктүүр мунньахха иккитэ тохтүрүбүн ыҥырыыллар. Бастакы ыҥырыыга 20-чэ эрэ төрөппүт кэлэн тоҥуубуттэр. Иккис ыҥырыыга мунньан-тараан, сыыһабаайа 60-са киһи (ол иннитэр үчүүтэллэр) кэлэн. Испитиҥэ быыстыанан 700-тэн таҕыс төрөппүт баара биллэр. Онон ааҕыс буоллаҕына, кворум ыйы ыраабыанан туолбата. Ол үрдүнэн «маҥтан ордук сиэн-биэр хоһуоҕунут суоҕа» диэн мунньахтаҕа мунньахтыыллар.

Мунньах тоҕо даҕаны эртэрбит, эдэйбит формаа буоллэр, маныаха төрөппүт оскуолаҕа — ол эбэтэр ол оскуолаҕа кини таҥнэр ол оскуолаҕа — кини таҥнэриниэн, оҕотун иитиитигэр сыһыана ырылыччы кэстэр диэн саныыбын. Бастатан, төрөппүт диэн кимий? Бу — биир сиргэ хам хатанан турбат халбаҥ өйдөбүл. Оскуолаҕа сылыанаан итэр буоллаҕына, кини «төрөппүт» диэн аатыы оҕото оскуолаҕа үөрэнэр эрэ кэмигэр сүүрүөн сөп. Кини оҕотун иитиитигэр көбүүнүгүк сыһыанньаҕа туохтан үөскүүрүй? Ол, арааһа, сэттэ уонтан таҕыс сыл тухары уонсай бастыҥнаан, ыйыталаан хаалбыт күүһэ бардаттан буолуо. Эн оҕоҕун «түүө саҥаалаах государство көрүөхтэх харайыахта а х.

Оскуола олоҕуттан быстах суураһыннар

Байарга баҕа баһыйдаҕына, икки атахтаах туохха-туохха тиийбэтэҕэ баарай? Бу диэки оройуон дьоно, биһиги, көмүһүнэн, алмаайыынан кистээн эртиини сураҕын эрэ истэбит, дойдубут баайа-дуола уга-хаҥас ыскайданан эрдэҕэ диэн кыйыйабыт. Онтукабыт баара харанга суолунан будуллубут, кистэниллибит ити баайтан-дуолтан тоҕоостоох баҕалаах быыкы Чурапчыбытыгар эмиэ баар эбит.

Ааспыт күүн балаҕан ыйыгар «Агропромстрой» МПМК рабочайа Монастырев М. С. Дьокуускай куораттааҕы мал-сал рынокка биэбит дьонуттан айылҕа көмүһүн атыыласпыт. Дьиэ 5 грамм ыйаанныыбыт диэннэр хас грамын ахсын 500 солк. кэрдээбүттэр. Мирослав Саввич, улахан инженердээннии оҕолорун эрэ кини, онтон туттуую дуо, сиэбин олорту таҥаран 2800 солк. төлөөн, баҕалаах көмүһүн ылан сиэбигэр кичэмэлэн уктубут.

Дойдутугар кэлэн көмүс кимиэхэ ааҕа буолуон сөбүй диэн толкуйга түһэн баран, маныаха тиис оҥороччу саамай хамаҕа буолуон сөп диэн быһааран поликлиникаҕа суоттуур техниканы уонна туос бэйэ туһанар компьютердары атыылаһыныара эмиэ нолуоктанар. Ол кэмэйэ эргиллиттэн ылыллыбыт үп 10 бырыһыанын тэҥнэйиэҕэ.

Итиэдэр утахтары атыылыырга лицензияны ылыы нолуога. Нэйилиэнньэҕэ итиэдэр утахтары атыылыыр бастакы үлэлиир тэриллэлэртэн хаэмнэс 50, биирдиилээн дьоннон 25 бырыыҥа нолуок быһыытыйан тутуллуоҕа. Хамнас кэмэйэ эмиэ саамай аллараҥы таһымнан ылыллар. Өстөкүөн ити дьон биэчэрдэрэ, күүлэйдэри, баллары, онтон да атын дьаһаллары итиэдэр утахтарынан хааччыйыыга үлэлиир буоллахтарына, үлэлэбит хас күннэрин ахсын ыйдаҕы хамнастарын, саамай аллараҥы таһымнан көрөн, аҥара нолуок быһыытынан ылыллар.

Аукционнары тэрийии, лотереялары оонньотуу эмиэ нолуоктанна. Аукциону тэрийээччилэр аҕалбыт табаардарын сыанатын, оттон лотереяны оонньоточчулар оҥоһуллубут лотерея атыыланыытыттан киирбит үп 10 бырыһыанын нолуок быһыытынан биэрэллэр.

Квартира ылары көҥүллүүр ордер эмиэ төлөбүрдэнэ. Ордер ылааччылар квартираҕа көһөн киирэллэригэр ыйдаҕы хамнастарын (саамай аллараҥы таһымнан көрөн) түөрт гынныттан үҥүн биэрэллэр.

Территорияны туһаарыыга, милицияны тутуута аҥаан предпринимательскай үлэнэн дьаһыктанар тэриллэлэртэн, кинилэр тэрээһин-правовой формаларыттан тутулуга суох, хамнастарын сыллааҕы 1 бырыһыанна нолуок быһыытынан ылыллар.

Нолуоктаабыт туһунан балаһыанньаны толорутун оройуоннааҕы үп отделыттан уонна юридическай отделтан биллиһиэхтэрин сөп.

Холуобунай Кодексын 88 ыстатыйатын 1 чаастыгын холуобунай буруй тэриллибэтэ, көмүс экспертиэзэ ыытыллыбыта. Экспертиза көмүс Алдан биириискэлэриттэн ылыллыбытын, араас саастаахтааҕын, ыраас көмүс 1.76 г буоларын быһаарбыта.

Монастырев М. С. дьаалата Чурапчы народнай суутунан көрүллүбүтэ, Уоһа этиллибит ыстатыйанан 3 сыл хаайыыта уурулан баран, РСФСР ХК 44 ыстатыйатыгар олоҕуран, нахаастабыл миэрэтэ условнай суут-таһыынна кубулутулунна уонна бэрэбиэркэлиир болдьоҕо 2 сыллаах быыстанна.

Онон көмүһүнэн эргиэн байарга суудайан баран, Монастырев бэйэтэ сүүйтэриллээх хаалла — аатасуола кэртийдэ, хаҥчытын аҕыйаатта. Өбүгэлэрбит «кыһыл көмүс — харах уута», аатырбыт суруйаччы «ордугу булаары олоҕун алдьаппыт» диэн маныык дьон туһунан сонко да эпиэттэр эбит. Арай Мирослав үлэлэбитин курдук түүгэй баҕайытык үлэлии сылдьыбыт, үтүө дьыалаларыттан дьарыктаммыт буолуоҥ, маныаҥа тиийиэ этэ дуо?

О. ФЕДОТОВА.

✦ *Сиэр-майгы тематыгар* ✦

Кыһыл көмүс — харах уута

зны ханна барыахха, кимиэхэ этиэххэ сөбүй диэн саныыр. Итиннэхэ сөптөөх киһиэн оройуонтан бастакынан коммерцияҕа дьарыктаммыт «Чэчир» кыра предприятие директора Дорофеев О. А. тиийэр. Олег Афанасьевич маранатан көрөн баран сөбүлэҥэр, солуок быһыытынан 900 солк. биэрэр, сороҕун — 2600 солк. саҥа дьыл кэннитэн биэриэх буолар. Ити киэһэ көмүһүн ыйаан көрбүтэ баара-суоҕа 1.6 г курдуга тардар. Олег Афанасьевич көмүһүнэн эргиэн быраапталарын үөрэтэр, бу дьыалаҕа туох эрэ харанга баарын өйдүүр уонна көмүһүн төннөрөргө быһаарыныр. Ол да буоллар силиэстийэ ыытыллыытыгар кини эмиэ бурулдаабыанан аҕаллар. Директор ылыллан кинээхэ көбүтүллүбүт холуобунай дьыала тохтотуллар. Дорофеев эпиэтинэстэн босхолонор.

Ити кэннитэн Монастырев аны көмүс ууһуйан аатырбыт П. Васильевка тиийэр. Опытаах харах бу кыраҕы көҥөгөө кварц баарын этэр, аккаастаан ыытар. Хаарыан көмүһүн ханна да батарбатах Монастырев атаһыгар Ырыкыев Д. С. тиийэн кистиритэр кордоҕон уурдарыыга биэрэр.

Дьыаланы силиэстийэ дьоҥнэлэр көмүһү Ырыкыев спортивнай костюмун сиэбиттэн булбуттара. Ол государство туһатыгар конфискацияланна. Онон көмүһүнэн эргиэн бэйэр баҕа саная тохтубута. Монастыревка РСФСР

Ыам ыйын 31 күнүгэр нуучча суруйааччыта К.Г. Паустовскай төрөөбүтэ 100 сыла туолар

Симоонна: К. Г. Паустовскай Тарусага.

А. Лесс фотота. (РИТА—ССТА).

Бизнесмэннэргэ ким көмөлөһүөй

Саха Республикатын Госкомприватизациятыгар чаастыгынан предпринимательствоны өйүүр сүрүннүүр сэбиэт тэриллиннэ.

Экономика ити секторун представителлэрин кытыннара Госкомитет ыыппыт сүбэ мунньаҕар рынок структуралара уонна государство дьаһалтатын органнара хардарыта биирдэ үлэлээһиннэрин туһунан боппуруос көрүллүннэ. Бастатан туран, правительство уонна чаастынай предпринимательство солторун ааҕан ардыларыгар, займнаан үлэлээччилэр интэриэстэрин көрөр профсоюстары киллэрэн туран, генеральнай сөбүлэһиннии түһэрсии, республикаҕа монгуруутааһынтан арааччылыыр фонданы тэрийии, сокуоннарга баннар үлэлэрин сүрүннүүр көннөрүүлэри киллэрии, сырьеву, бородуукуйаны тиэйэн таһаарыа лицензияны конкурснай төрүккэ олоҕуран атыылаһын көрүлүннүүлэр.

В. ТАРУТИН. (СИА).

НОЛУОК САҺГА КӨРҮҺГНЭРЭ

Народнай депутаттар оройуоннааҕы Сэбиэттэрин кыра сэбиэтэ ыам ыйын 19 күнүгэр олохтоох нолуоктар туустарынан быһаарыы ылынна.

Российскай Федерация «Российскай Федерацияҕа олохтоох бэйэни салайыныы» уонна «Российскай Федерацияҕа нолуок систематын төрүттэрин туһунан» Сокуоннарыгар олоҕуран, олохтоох нолуок эрдэҕэ уонна кэмэйэрэ уонна кэмэйэрэ быһаарылыннылар. Предприниматель с к а й ниэн дьарыктанар биирдиэн дьонтон регистрацияны ыйын хомуур кэмэ ыйдаҕы хамнас сокуоннаан олохтоомут саамай аллараа таһымынан быыстарыллыбыт.

Эргиэннэн дьарыктаныыга бинир сыл болдьохтоох патенты ылбыттар биирдиэн дьон үлэлиин толобур сокуоннаан олохтоммут саамай аллараҥы таһымын 12 кэмэйиттэн 1 бырыһыанын, оттон юридическай сирэйдэр (тэриллэлэр) хамнас сыллааҕы фондатын биир бырыһыанын төлүөхтэрэ. Итиннэхэ хамнас кэмэйэ саамай аллараҥы таһымнан ылыллар.

Тэриллэлэр, биирдиилээн дьон автомобиллары, итиэдэр утахтары, лицензияны ылыы нолуога. Нэйилиэнньэҕэ итиэдэр утахтары атыылыыр бастакы үлэлиир тэриллэлэртэн хаэмнэс 50, биирдиилээн дьонтон 25 бырыыҥа нолуок быһыытынан тутуллуоҕа. Хамнас кэмэйэ эмиэ саамай аллараҥы таһымынан ылыллар. Өстөкүөн ити дьон биэчэрдэрэ, күүлэйдэри, баллары, онтон да атын дьаһаллары итиэдэр утахтарынан хааччыйыыга үлэлиир буоллахтарына, үлэлэбит хас күннэрин ахсын ыйдаҕы хамнастарын, саамай аллараҥы таһымнан көрөн, аҥара нолуок быһыытынан ылыллар.

Аукционнары тэрийии, лотереялары оонньотуу эмиэ нолуоктанна. Аукциону тэрийээччилэр аҕалбыт табаардарын сыанатын, оттон лотереяны оонньоточчулар оҥоһуллубут лотерея атыыланыытыттан киирбит үп 10 бырыһыанын нолуок быһыытынан биэрэллэр.

Квартира ылары көҥүллүүр ордер эмиэ төлөбүрдэнэ. Ордер ылааччылар квартираҕа көһөн киирэллэригэр ыйдаҕы хамнастарын (саамай аллараҥы таһымнан көрөн) түөрт гынныттан үҥүн биэрэллэр.

Территорияны туһаарыыга, милицияны тутуута аҥаан предпринимательскай үлэнэн дьарыктанар тэриллэлэртэн, кинилэр тэрээһин-правовой формаларыттан тутулуга суох, хамнастарын сыллааҕы 1 бырыһыанна нолуок быһыытынан ылыллар.

Нолуоктаабыт туһунан балаһыанньаны толорутун оройуоннааҕы үп отделыттан уонна юридическай отделтан биллиһиэхтэрин сөп.

ҮЛЭ БАРАР ЭРЭЭРИ

(Бүтүүтэ. Иннин 1-кы стр. көр).

биттэрэ. Оҕону албынаабыкка тэн буолбатах дуоҕа. Дириҥэ көстүбүт диэн буолта эрээри, сиэдэрэ тутуута уһаата. Уопсайынан, Эрилик Эристиин аатынан совхоз территориятыгар Дириҥ эргичи уулаана Хайахсыкка, Чакырга да боппуруос оннук сытыытык турбат буолла. Биһиэхэ эрэ мэлигир. Билигин аны саҥа хаһаайын — нэһиилэк дьаһалтата баар буолла. Эмиэ саҥаттан тэрээһини кэтэһэрбитигэр тиийэбит.

Бааһыналары ардахтатыыга хаалыы өссө улахан. Тылбыылаахха нүөлсүтэр систематын үлэлэтиини Үрүҥ Күөлбүт уолан тохтотон турабыт. Манна 76 гектарга сиилэстанэр күөх маасса түүнэриллэр. Киһи, сүөһү уугуна иаадыйыыта бастаны уочараккa тутуллара чахчы. Онтон ордон бааһыналары нүөлсүтэр кыах суох. Бу 600-чэкэ киһилээх нэһилиэньэ кыаллыата.

Миэстэҕэ оттоон-мастаан сүөһү иитэр эмиэ ыраах аҥаардаах. Урукуттан даҕаны көһөн оттуурбут. Быйыл, үтэс курдук, Бабаҕаны оттуурга туруорсабыт. Манна 200-чэкэ гектар оҥоһуулаах сирдэхпит. Онтукабыт да государство уонна обуур хаһаайыстыбатын саҥаас сирдэрэ аатырыллар. Ол эрээри хадаардар «бэйэбит» сирбитиэн аҕыс нарбыт снэрдээх, туһанан кэлбиппит быданнаата. Онон быйыл да сыһыараллара сөп. Оттоһун рабочай былааныгар итэ сирбитин учуоттанан турабыт. Оны документаан, документаан чиҥэтэр наада.

Күрүөлээһин хаалан турар. Билигин сыаны эргичи үрдэтэбитиэн, өссө уустуурда. Оттон былаан, биэс сылга, оҥоһуллан турар эҥэ. Билигин хаһаайыннаахын саҥа ньымаларыгар киириниэн бу туһунан чуолкайдык этэр кыаллыбат.

В. НИКОНОВ,
сельсовет председателэ.

Коми Республикатын Тыатын хаһаайыстыбатын министерствотын Сыктышкардаабы үөрэтэр-курсовой комбинатын иннинэ кэнэҕэски фермэрдэри үөрэтии саҕаланна. Билигин онно 31 киһи үөрэнэ сылдьар. Киниилэр үүнээйини көрөн-харайан үүнэриҥэ, сүөһү иитиитигэр, маркетиҥэ, тыа хаһаайыстыбатын техникатыгар наада буолар билиини ылаллар. Курска үс ый үөрэнэн баран, курсаннар тракторы уонна автомашинаны салайан ыытар быраабы ылаллар. Үөрэх иннин төлөбүрү республика Баһынай хаһаайыстыбаларын союза үйүнар.

Снимокка: Вомын салаҥньэттэн сылдьар Анатолий Кузенков (хаҥас диэки) уонна Пижга сэлиэньэттэн сылдьар Иван Соколов трактор двигателин кытары бился эллэр.

В. Матыцин фотота. (РИТА—ССТА).

Ыаллыы оройуоммутугар

Үлэлэрин күнэ кытта урутуур

(Бүтүүтэ. Иннин хаһыат 64 №-гэр көр).

Мэнэ-Хаҥалас, барыа да биллэрбит курдук, эмиэ да Өлүөнэ өрүс саастыы халаанынан угуттанар хочолордоох, эмиэ да биһиги Бахсыбытын, Мэлдьэхсибитин, Хайахсыыпытын кытта быысаһар нэһилиэктэрдээх. Онон да буоллаҕа, от-мас үүнүүтэ биир дэхси тэҥэ суох.

Быйылгы кыстыгы ороҥуон биһигиттэн итэҕэйэ суох ыараханнык түмүгүттэбит. Аҥаардас сайын совхозтарга, агрофирмаларга 33128 тонна от соҕотуоскаламмыт. Итиитэн 7067 тонната отчуттарга бырыһыанга бэриллибит. Хаһаайыстыбалар общественнай сүөһүлэригэр 26061 тоннаны үлэлэрэ, биирдии ыаҕаҕа 4,7 аҥылык единицаҕа тиксибит. Бары хаһаайыстыбалартан сүөһү аҥылыгын бэлэмнээһиниэ Ленин аатынан агрофирма үчүгэй көрдөрүүлэрдээх кыстыы көрсүбүт. Сайын агрофирма миэстэтигэр 5300 тонна от оттоон, биирдии ыаҕаҕа 14,3 центнер от тиксибит, итиини таһынан 6600 силэс угуллубут. Оттон, холобур «Наахара», Байкалов аатынан о. д. а. совхозтарга сүөһү аҥылыга кэмчи буолан ороҥуон тас ортуттан от атылаһан, тиэйэр-таһар ньыһаҕатын сыл аайы көрсэллэр эбит.

Ороҥуонун совхозтара 24 тыс. ыаҕах сүөһүлээхтэр, туһанар сирдэрин иэнэ 126 тыс. гектар. Ороҥуон олохтоохторун кэтэх ыаҕах сүөһүлэрэ 12 тыс. тахса, биһиги ороҥуоммут совхозтарыгар 16 тыс. ыаҕах сүөһү иитиллэн турарын таҥнэ.

Сылгы кыстыга биһиэхэ өҕустахха лаппа үчүгэйдик аҥаастыт. Хас 100-түү төрүүр биэттэн 70 кулуну ылларга суоттанан үлэлэбиттэр. Манна даҕатан эттэххэ, Сыылаахха сылгы заводун тэриҥэхтээхтэр.

Быйыл 4760 тонна бурдугу хомуйар, киһи сир бурдугун 1188 тоннаҕа тиэрдэр былааннаахтар. Киһи сир бурдугуттан 50 тоннаны республикаҕа туттарыахтаахтар. Кыһар сылларга бурдук ыһыытын 5,5—6,5 тыс. центнарга тиэрдэн, валовойунан 6,5—7,5 тыс. тонна бурдугу хомуйарга суоттаналлар. Оттон биһиэхэ бурдук мэлийэр миэлигэ туһунан, ботур-ботур да буоллар, кэпсэтии барбыта үһүс сылыгар барда эрээри, туой ылсыыта кыайтарбат буолан иҥэрэ. Дьэ, сүрдээх. Ыаллардыт маныаха хайыы-үйэ ылсан эрэллэр. Бэдьимэҕэ, Дьабылга онтосто сылдьалларын туһунан эпитэрэ. Атын да нэһилиэктэригэр миэлигэлэн булуннуга, бэйэ да онтостуутугар үлэ саҕаламмыт. Рационализаторлары, туһаналлар, киниилэри өйүүллэр, комсомолдоолор эбит. Онон, саатар, киниилэртэн көрөн-истэн, онтостон-тэриэнэн барыахха баара.

Урукку Ленин аатынан совхоз, билигин Ленин аатынан агрофирма хортуоппуйунан бэйэтин ороҥуонун таһынан ыаллыы ороҥуоннары хааччыйарын билэбит. Быйыл 300 гектарга хортуоппуйу, 50 гектарга хаппыыстаны үүнэриэҕэ, оттон теплицаҕа үүнэриллэр оҕуруот астарын 14000 кв. метр иэнигэ олорпуттар.

Мэнэлэргэ да совхозтары уларытан тэрийиини тула элбэх кэпсэтии, мөккүөр барар. Урукку совхозтар нэһилиэктэриэн арахсаннар ахсааннара эбиллибит. Ол гынан баран сорох нэһилиэктэр предприятие буолбуттар. Билигин хаһаайыстыбалары олорчу быһаарыынан олохторун булбуттар диэҥ эрдэ. Баһынай хаһаайыстыбалара аҕыйахтар, нэһилиэктэргэ биирдии эмэ тэриллиэ диллэр, нэһилиэтиэн тутуспутунан барыы суох. «Кыһыл сулус» ОПХ, Ленин аатынан агрофирма—бу саҥа тэриллиллэр. Онон ыаллардыттар саҥа көрдөбүлэриэн үлэ бэрбат эбит диэн этэргэ тэрүүт суох. Манна бэйэбитин тэҥнээн көрдөххө, совхозтан дайы үлэлэрин, баһынай хаһаайыстыбаларынан барыы чаһынан ыаллардыттан ыраапыт эбиппит.

Олүөнэттэн уулу хачайдаан таһаарыы, эмиэ өрүҥү эмиэ турбанан ґаны туоратан туһаныы бөҕөруоспарыгар бааҕыт, кыһаҕыт тэбистэҥ. Маныаха нэһилиэнньэ киэҥ арааттата интэриэстэах. Ороҥуоннарбыт салайаччылара, народнай депутаттарбыт биирдэ үлэлиллэр, дьаныһан туруорсаллар.

Кырдьык, иннин эҥэр олохтоохторо уоту оттор буолуохтарыттан алаастыт эҥэриттэн саҕалаан аар тайҕабытын чордоон-чордоон көҥдэй көхсүн эрэ хаалларбыт. Аны сотору-сотору тэгүлэнэн кэлэр курааны бүрүнэр дьоҥно уунан хаччыллыыбыт дьыҥаҕыт бөҕөруоһа, тыымыт өллөйө буолла. Ол үчүгэй-сүктэр газпыт, уубут кэлиэ дуо? Кэллэҕиэ биһиги даҕаны, атыттар курдук, ичигэс дьиэҕа-уонна, үүнүүлээх алааска, баһынаҕа олоруо, үлэлиэ этибит.

Оттон билигин хайдаҕый? Сахалар уһаан-тэриэн олорор ороҥуоннара байэлэхх бэйэбит дойдубутугар газтаах эрээри баччаанта диэри таһа суох, ырыаҕа ыллаабыт ааҕай «Иитиллэр эбабит — Өлүөнэлэх» эрээри уугуна суох олороруттан онноҕор тас омуктар көрөн сөҕөр буоллулар.

П. СЫРОВАТСКАЙ.

● *Олохтоох рыногы хайдах үөскэтэбит?*

САТАРЫЙЫЫ ОЛУС УЛАХАН

Калин 30 сылга тыа хаһаайыстыбатыгар үлэ оҥорон таһаарыыта намтабыт биричиинэтинэн Н. С. Хрущев колхозтары уонна совхозтары олус бодоҥсуйуутэ, бөҕүөлэктэрэ киниэ буолбута диэн саныыбын. Бытархай хаһаайыстыбаларыан үлэлиир эрдэххэ эти, үүтү оҥорон таһаарыы балаҥча үрдүк этэ диэргэ тиийэбит. Урукку колхозтаахтары, рабочайлары тороппут алаастарыгар, сайылыктарыгар, айылаҕаларыгар тапталлара киниилэри патриотическай өйгө-санааҕа иитэллэрэ, үлэҕэ-хамнаска көҥүлүүлэрэ. Итиини сэргэ Н. С. Хрущев уонна Л. И. Брежнев колхозтары совхозтарга уларытан тэрийэн государство үбүлэһиннэрэ киллэрбиттэрэ биир улахан алҕаһынан буолбута. Совхозтар сыл ахсын государствоттан үүс үбү ыла олорбуттара, ону дуона суоҕу үлэлээн дьодьуйбуттарыгар хамнас оҥостон омоллоон олоҕор, дьэргэстэй ыһыаҕар олорбуттара. Государствоттан кэлэр бөлэм үп-эс дьон өйүн-санаатын тутахсыныта, балаҥнэ эрэ бэрт буолуу өйүн-санаатын сайыннарбыттара. Ол иннин аҕыйаҕы үлэлээн эбэҕэ аахсарга дьулуһуу улаппыта.

Итинник балаҥнэ эрэ бэрт буолбут салайаачылар кэскиллээхтик дьаһанан үлэлэһиини ыыбуттара, олгэм бородуукторуйаны биэрэр сүөһү боруодаларын ууһаппатахтара, ходуһаны, мэтириэни бүтэйдээһиниэн, туспаран оҥорууван дьарыктарбатахтара, дьону кытта ыкса сибээстэхтик үлэлэсэбэтэхтэрэ. Билигин эдэр специалистар, ороҥуон салалтата даҕаны урукку кыра колхозтан үлэлэрин опытын билбэттэр. Ол иннин хаһаайыннаахын көрүүгүн тэлыыга ыарырҕаталлар. Мэлдьэхси нэһилиэгэр 1932 сыллаахха «Тахсыбыт сардаҥа» колхоз тэриллибитэ. Оччолорго 10—15 саастаах этим, онон колхоз хайдах-туох үлэлэһибитин балаҥча өйдүүбүн. Былабыльаанка председателиэн бэрт кыра үөрэхтээх Николай Семенович Тарабукин үлэлээбитэ. Биригэдьиирдэр эмиэ бэйэтин курдук дьон этилэр. Холобур, Иосиф Сергеевич Тарабукин (кини быйыл 90-тан тахсан баран өлбүтэ). Ити дьон окко киириэх иннинэ ходуһаны атыыннан кэрийэллэрэ, төһө оту бэлэмнээххэ сөбүн былааныылларга уонна онно төһө сүөһүнү кыстатыахха сөбүн барыллыыллара. Ол кэнниттэн колхозтаахтар уопсай мунньахтарыгар оттоһун боппуруоһун туруораллара. Оччолорго колхоз 12 көлө охсордоох, 6 мунньардаах этэ. Ити техниканы аттаран, өрөмүөнньэн 6 оттуур звенону тэрийэллэрэ. Ону тэҥэ күһүөрү, бурдук ситиитин саҕана, 6 лобогрейкалаах, 2 молотилкалаах звенону хомуур үлэтигэр туруораллара. Ити кэмҥэ элбэх үлэһиттээх ыаллар абаанаан ылбыттарын таһыынан күһүн бүтэннэтээх түмүккэ дохуоттарыгар 2-лии центнер дьэҥкир арыыны, 3-4 центнер эти, төһө тиксиринэн бурдугу эмиэ аахсаллара. Оччолорго харчы суох буолан этэрии-арыыларын куораҥа тиэйэн киллэрэн чэй, табах, таҥас-сап оҥостон тахсаллара. Аны сиилаатахха, нэ рынуктара диэн ол буолар эбит этэ. Оттон колхоз дохуоттан орпут этин, арыытын государствоҕа туттаран тыа хаһаайыстыбатын массыыныларын атыылаһара.

Колхоз 4 көс усталаах, 2 көс туоралаах сири хабара. 3 бригэдэлээҕэ. Оттон бригэдьиирдэр хас биирдии үлэһити эрийэн төһө сири охсубутун, мунньубутун, төһө түүтэҕи быһан баайбыттын мэтэрийдээн тута үлэ күүгэр таһаараан, киниилэрэ суруйан ыаллаллэрэ. Хор, ити курдук түбүгүраллэрэ, сарсыардатын эрдэлиллэрэ, киэһэтин хойутууллара. Оччолорго кыстыыка киириэ ыаҕаҕа 20, көлө өрүһүгэр 25, атыыр сөҕүскэ 30 центнер от көрүллэрэ, биллэн турар, эбии аҥылык диэн суоҕа. Ол үрдүнэн күөхха үктэниигэ алаас ахсын от бөҕө ордоро, олоору курулааһын хампаанньата ыытыллара. Дьоҕус хаһаайыстыба итиинник ордуктардаах буолар.

Оттон биһигин Хонтоҕо өтделениетын кытта биирэбит. Сүөһү аҥылыга үксэ биһиги ходуһаларбытыгар соҕотуоскаланар. Ону кыһынын хас да көс сиргэ отделение хотоноруогар таһаллар. Бэйэбититэр 180-чэ эр ыаннык сүөһүлээхпит. 1966—1973 сс. Мэлдьэхси ыччаттарын көҥүлэ-ньиэрэннэн бөҕүөлэк Эбэҕэ көһөрүллүбүтэ, балаҥча үлэ ыытыллыбыта. Оскуола, маҕаһын, баанньык, түөрттүү квартиралаах үс уопсай дьиэ, 25 км усталаах сайылык быыта тутуллубуттара, электрическэй линиялар тардыллыыбыттара. Калин 20-чэ сылга туох да үлэ барбата. Мэлдьэхси социальнай өртүнэн хаалла, сүөһү тутуулара турбатылар, атын да базалар кыайан тэриллибэтилэр.

Эрилик Эрпетиин аатынан совхоһу 5 кыра-кыра колхозтарга араарыахха наада. Территорияларын урукку колхозтар сирдэриэн чэрчийиллэр сөп. Мэлдьэхси учаастага урукку «Тахсыбыт сардаҥа» колхоз территориятыгар тэриллиэҕиэ 92 оттуур алаастанар, 4 кыра үрэхтэнэр, 13 үрүйэлэнэр, 15 мэччирэҥнээх сайылыктанар. Билигин икки ДТ-75, икки МТЗ-82 трактордаахпыт. Ону таһынан оскуолаҕа МТЗ-82 трактордаахтар. Өссө үлэттэн туораабыт, ол гынан баран сайынын толору сүүрэр ыаҕастаах икки МТЗ-82 трактор баар. Киниилэр лицензиялаах үлэлэтэр, быстах үлэлэргэ сылдьар ыаҕастаахтар. Билигин 9 ыанньыксыт, 4 тракторист, 20-чэ хонуу үлэһитэ баар. Онон оттооһуннга 12 үлэһиттээх биир толору механизациялаах звенону тэрийэр кыах баар. Ол гынан баран икки звенону тэрийдэхпитинэ сөп. Онуоха үлэһит илии тиийэтиттэн куттаммыта буолабыт. Дьиҥинэн, шефтээх тэриллэлэри кытта үчүгэйдик кэпсэтистэхха иккис да звенноҕа үлэһиттэри булуохха сөп. Сири дуоһанан үллэстэргэ мөкүөллэр. Итиини утарабыт. Бэйэм эрэ ону ороҥуон иннин олохтоохторун сиргэ чугаһатар кэмин туруорсаллар дии саныыбын. Совхозтары барыларын дьоҕус колхозтарга кубулутан баран, ороҥуон иннин олохтоохторун киниэргэ сыныартаан олохсутуохха. Бүтэйдээннинэн, сири туспаран оҥоруунан, бурдугу, оҕуруот астарын үүнэриниэн, эти, үүтү дэлэтиниэн киэҥник дьарыктаныар, тыа хаһаайыстыбатын бородуукталарын дэлэтиниэр, хаһаайыстыба атын да салааларын сибининьэлиэ, ботору, ыырымахтаах хара саҥылы даҕаны иитиниэр. Тох курдук кыра колхозтарынан олоруу улахан барыстаах буолуоҕа.

А. РОДИОНОВ,
пенсионер.

Редакция почтатыттан

Бурдукта ыһыаҕын

Үрүт ыал эрэ барыта бурдук ыһар солообуннаах буолара. Билигин бурдук техника суоҕа. Сир тартарар аҥуһу сиэтэччилэр биһиги. оҕолөр, буоларбыт. Эйэн Сааба оҕоннор кэнтиннэн бурдук ыһара, күйүн сиэрванан быһан баран түүтэҕин лаабыс маска кэбиһэрэ. Сыарҕа хаара түсүгүн кэнэ тиэйэн ылара. Кыһыынан дьиэтигэр киллэрэн хатаран, куолаһын кэлиэхэ кутан ыраастыыра. Мин эдьиийбар Кэнчээритэ бурдук тардарыгар көмөлөһөрүм. Сир тиэрилгин иэдиэ да кэриэтинэн бүтэрэрбит. Ситэ утуйбакка эрэй бөҕө буолара. Чэй оргуйуор диэри нуктуу түһэрбит. Күйүн биир да куолаһы хаалларбакка хомуйарбыт. Оҕолор уйнаатах мас булуҥан сири дьолутэ анньан кутуйах хасаанын көрдүүрбүт. Буллаахха, үөрүү-көтүү бөҕө буолара.

Билигин сири оҥостороо кыахтар кэҥэтиллэр. Бука бары түрүнан бурдук ыһарбыт эбитэ буоллар, ыал-ыал ахсын сибиэһэй лэппиэскэ сыта дыргыйыа этэ.

Н. САВВИН.

Эмтээх үүт

бирдэҕэ эгин бэриллэр, сайыныы мэччийэр. Кыһын биир төбөҕө 6-7 ц дорохххой аһылык, 5 ц сабирдэхтээх от сөп буолар. Күнүгэ үстэ ыаллар. Мин кэпсэппит хаһаайкам үстэ ыан 3 литртэн тахсаны ылар эбит. Бэркэ хайгыыр.

Ким эмэ коза иитиэн баҕарар буоллаҕына, атын да сүбэлэри биэриэхпин сөп. Уус-Майа, Өлүөхүмэ оройуоннарыгар кнэгиник питэллэр, ити сирдэртэн атыылаһыахха сөп.

С. АФАНАСЬЕВ.
Эдьигээн.

Кыыһыратымта көрсөр

Мин, урут хаһыакка хаһан да суруйбатах киһи, улахан хомолтолоох, ону кэпсээри гынным.

Ханнык баҕарар нэһиилэк олоҕор сибээс отделениета ураты суоллаах. Биһиэхэ, Чыаҥҥараҕа, отделение начальнигынан Монастырева Ирина Ивановна үлэлиир. Кэнник кытта өр сылларга үлэлэспит, дьон сэргэ махтальын ылбыт Александра Кириковна Лыткина бигэнтин пенсиягаа олорор. Александра Кириковна баарыгар дьон почтаттан наадаларын сиэтиһэр, от ыаллыбатаҕына, болҕойтолоох сыһыаннаах астыыр тахсаллара. Оттон Ирина Ивановна кырдьаҕас да, эдэр да диэн аахсыбакка кыыһыратымта көрсөр түбэлтэтэ аҕыйах суох. Мин үгүс кырдьаҕастар , наадаларын да ситэ эпэскэ хомойон хоргутан баралларын көрдүм. Бэйэм ыраах олорор аймахтарбын кытта телефонунан кэпсэтэргэ сакаас биэрэ кэлэн боран, эмиэ тугу да ситэспэккэ төннүбүтүм. Биллиэгэ курдук ыарахан кэмнэ бэйэ-бэйэбитин харыстаспат буоллахпытына, амарах санаа тутахсыйдаҕына олохпут оссо ыараа суоҕа дуо?

С. ОКОНЕШНИКОВА,
учуутал.

Эҕэрдэлиибит!

Тапталлаах иэйэбитин, эйэбитин, хос эйэбитин хоту көҕүү кыттыылаҕыс, тыыл ветерана КУГДАРОВА Мария Николаевнаны 80 саастыын тоҥточчу туолбуҥкуттан, ис сүрэхтэн долгуйан туран, эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт Эйиэхэ, күн сирин көрдөрбүт күндү иэйэбиттэр, дьолу-соргуну. Оссо да уйунныг ыалдьыбакка-сүгэннэх, кырдьыбакка биһигиттэн кытта сырыт. Эйиэхэ махтал-баҕыыба буоллун!

Оҕолоруг Охотиннар, Аллатовтар, Кривошапкиннар, Ермолаевтар, Кугдаровтар, Афанасьевтар, 29 сиэнэриг, 23 хос сиэнэриг, кийиттэриг, күтүөттэриг.

x x x

Күндү иэйэбитин, эйэбитин ДЬЯЧКОВСКАЯ Марфа Николаевнаны 60 саастыын туолбут юбилейгынан итиитик, истигник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт үчүгэй доруобуйаны, кырдьары билбэккэ куруук эйэҕэс нйэ, эйэ буоларгар.

Сиэнэриг, оҕолоруг Холмогоровтар, Марковтар.

x x x

Ытыктыыр убайбытын, чугас аймахпытын ЗАХАРОВ Петр Васильевичы күн сиригэр олорбутуг 80 сылга туолуутуттан ис сүрэхтэн эҕэрдэлиибит уонна кырдьары билбэккэ сиэнэргин бүөбэйдэһэ, комолоо, үөрэ-көтө доруобайдык, уйунныг олороргор баҕарабыт.

Кытаанахтан быраатыг Захаров Н. В., аймахтарыг Захаровтар, Пономаревтар, Парфеновтар.

АНГЛИЯ. «Брайтон уонна Хоув Менеджерс» хамаанда ракушкалары эбэхтик сиэччитэ Бонни Манси (снимокка)—Брантоҥҥа сыл ахсын мытыллар аан дойду чемпионатын кыттыылаҕа. Чемпионат рекламалыыр эрэ сыалдаах. Моллюскаларга наадыйыы улаатар. Гурманнар экологическай өртүнэн адъас ыраас аһынан, холобур, киһиэхэ буортулаах туох да сыстыбат беретовичок моллюскаран аһылыктаналлар.

Камера-Пресс—РИТА—ССТА.

Доруобуйа МУННУГА

Ыалдьар кутталлара улахан

Аасыт сыл түмүгүнэн Мантуга прививка ылбыт оҕолортон 519-ҥа анаан ыалдьар буолбута. Ол гынан баран оҕолор сэллигинэн ыалдьар кутталлара улахан. 1990 сыл түмүгүнэн итиннигин оҕо ахсаана 272 этэ. Сыыннара түргэн тэтимнэнэн улаатыыта кими барытын дьиксинэрэр.

Бу оҕолору сэрэтэр эмтэбиннэн хабабыт, аналаатара хайдаҕыттан көрөн амбулаторияҕа эбэтэр санаторийдарга (Мыйдаҕаайы, Дьокуускай, Дьааҥны) ыытабыыбыт. Мин аасыт сыл кулун тутарыттан фтизиопедиатрыыран үлэлиибин. Онон ыарыһах оҕолоох төрөөбүттэри кытта эйэхэ аалыстым. Хомойуох иһин, үгүс төрөөбүттэр оҕолоругар анаммыт эмтэри ситэ-хото иһэрдибэттэр, санаторийга ыытары буюатын утаралар. Холобур, соторутаҕыта Дирин олохтоохторо Пестереттэр уолларгар Ваниҥа Мыйдаҕаайы санаторийыгар ыытарга направление суруйбуппутун аккаастаан кэбистилэр. Бу ыал иэйэлэрэ урукку өртүгэр тыага тыныы ыалдьан үчүөкэ тура сылдьыбыта, кэлин эмтэнэн түүрбүтэ. Онон оҕото ыалдьар куттала атыттардаах өссө улахан, ону тоҕо эрэ болҕомтоҕо ылбаттар. 1991 сыллаахха Дириҥтэн, Толей Дириҥиттэн, Кытаанахтан уонна Кылаанныахтан биирдии оҕо туберкулеһунан ыарыйдылар. Билигин Дьокуускайга эмтэнэ сыталлар.

Мыйдаҕаайытаабыт оҕо санаторийыгар анал үөрэхтээх врач үлэлиир, итинник толору. Ас-үөл, эмп-томп да өртүнэн хааччыллыыта куҥаҕана суох, онон төрөөбүттэр кэтэмҕэйдэбэккэ эрэ оҕолоргутун эмкэ ыытарыт наада.

Ыалдьан баран үтуоруу сыралаах, доруобуйаҕа охсуулаах. Онон ыалдьар кутталлаах оҕолоору эрдэттэн эмтэбин, сэрэтэр үлэлэри күүсү ыытыы кодьүүнэ улахан. Төрөөбүттэр ону умнуммаҥ.

А. КЛИМОВА,
фтизиопедиатр-врач.

САХА ЗЕМЛЯЧЕСТВО

олохтоохтор көҥүлээйиннэриниэн Айхалга тэриллиннэ. «Биһиги саха норуотун абыныгайдарын, киин культурнай үгэстэрин бөҕүөлэн барыы олохтоохторуттар билиҥиннэриэхпитин баҕарабыт», — диэллэр көҥүлүүр белох чилиэннэрэ. Чугастаабыт былыргы — национальнай ансамбль тэриллэн, Айхалга ыһыаҕы бырааһынныыгынаабын, сахалыы ырыа фестиваллыгар кыттыы. Землячество итинник тэҥэ олохтоохтору Айхал производственнай тэриллэригэр үлэҕэ тардыыны дьарыктаныыҕа.

С. КОРЗЕННИКОВ,
(США).

УУНУ ХАҺАН БАСТАРЫАХТАРАЙ?

Сайын кэлэн тыа отомана чалгийэ көҕөрдө, оттон Чурапчы салаанньата быыллга-буорга кэмүлүннэ. Аасыт сылдаахха киин уулуссаны дьиэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба производственнай холбоһуга уунан ыстаран бэркэ абырааботта. Быйыл итти тэриллэ илик. Уулуссаҕа эрэ уу наада буолбатах, уопсай дьиэлэргэ олороччулар иһэр уулара эмиэ бааһынна. Оттон ону хаччыйыахтаах «Струябыт» дьэ оромуоннэнэ сатыыр.

—«Струя» оромуоннэ эбэх. Билигин 3 киһи онно үлэлии сылдьаллар. Үс уулу ыраастыыр сага установканы сакаастаатыбыт, аны сайын кэлиэхтэрэ. Техническай уулу тиэйэ сылдьаллар, буочуката 15 солкуобай. Итиннэх микрорайоннар управляющайдарын кытта кэпсэтиахтээх этибит да, илик,—диир коммунальнай хаһаайыстыба холбоһугун начальника И. М. Макаров. Ити эппит дьонун көрсө тиийэбит.

Ю. М. Самарин биригэдьиирдээх үс киһи Чапчаа түүйэтин туоруур мүостаны оҥоро сылдьар.

—Биһиги фильтр эрэ оҥоробут. Ол аҥа керамзиты үлүү сыныан емкэны толороохтаахпыт. Когулан диэн химикат наада. Ол суох Уулу Аттакы күөлүттэн ылыахпыт. Чурапчы күөлүн уута нэһаа «хойуу», онон кыайан ыраастаммат. Онуоха эбии налыыта олус ыраахха диэри сытар буолан, эбэх ороскуоттаах —түрба тардыахха наада, —диир Юрий Михайлович.

Бу «Струя» үлэлэбитэ 17-18 сыл буолла. Уунну үчүгэй хаачыстыбалаах гына ыраастыыр кыаҕа улахан молтох.

Санэпидстанция үлэһиттэрэ туһаныллыахтаах уу анализын оҥорбуттар. Кирэ-хоҕо эбэх, итиннэк турбуттан аһылыкка туһаныллар кыаҕа суох.

—«Струя» үлэлэтэҕинэ, онтон эмиэ боруоба ылыахпыт. Молтох буоллаҕына, үлэлэппэппитигар тиийэбит,—диир СЭС кылаабынай врачын комсомолоһоччута М. К. Маркова.

Оччоҕо хайдах буолабыт? Теплицаларга рассадалар таһаарыллан, хортуоппуй, о. д. а. олордуллан ыал ууга наадыйыыта улаатта. Бэйэт, хайдах да гыммытын иһин, итти уолан бүтэн эрэр күөлтэн уу таһаарыыр кыаҕыг суох. Оттон үс микрорайон управляющайдара биллиигитэ ханнык да дьаһалы ылыа пликтэр. Сельскай Сэбиэт председателэ: «Миэ итиннэ тугу да билбэппин. Афанасий Афанасьевич кэллэҕинэ эрэ быһаарылыыҥ», — диир. Онон баҕылык солбуйаачыта А. А. Захаров Үрдүү Сэбиэт сессиятыттан кэлэрин күүтэбит бадахтаах.

Аасыт сайын тэриллэри уокуруктарыгар сыһыартаан ыйаамныыллах шоферга түбэспит ыал уу бастарын абырамыыта, оттон сорохтор күнү-күн нуктаэк да эккиратиһэн уу баһар массыыканы тутпат этиллэр. Быйыл оннук буолбатар ханнык диэн баҕалаах үгүс.

Ууга наадыйыы хойон турдах ахсын сытыырхайан иһэр. Онон боппуруос суҥаллык быһаарыллара наадыйаччылар кимиэхэ этэн, ханна туруорсан иһэр, туттар ууланалларын биллэлэрэ наада.

М. СИДОРОВА.

«Якутюдаелюрация» холбоһук ПМК-гар бастаҕаннай үлэҕэ эр киһи рабочай уонна харабыл наадалар.

Администрация.

Уорэх оройуоннааҕы салаата, учууталлар профсоюзтарын райкома педагогическай үлэ ветерана Григорьев Григорий Яковлевичка, киин оҕолоругар, сиэнэригэр тапталлаах эйэлэрэ, хос эйэлэрэ, үлэ ветерана

ПУДОВА Ирина Михайловна

олбутунан бэйэлэрин дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэллэр.

Күндүтүк саныыр биргэ үөрэммит дьүөгэбит, табаарыспыт

КРИВОШАПКИНА—ФЕДОТОВА
Татьяна Николаевна

олбутунан киин сиэнигэр, оҕолоругар, кэргэнигэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Анна Слепцова, Шеломонтар, Хоютановтар.

Редактор П. И. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредитель газеты «Саха олох»—районный Совет народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж—4404.

ЗАКАЗ № 65. Чурапчинская районная типография Мининформпечати Республики Саха (Якутия). с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».